

Кундеус О. М. Роль інвестиційної привабливості економіки України в залученні інвестицій / О. М. Кундеус // Інноваційна економіка. – 2008. – №1. – С. 11-15.

Кундеус О.М.,

кандидат економічних наук, викладач

Тернопільський національний економічний університет

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В

ЗАЛУЧЕННІ ІНВЕСТИЦІЙ

Анотація. Розглядаються питання інвестиційної привабливості, її структурні показники та їх роль в залученні інвестицій. Досліджено динаміку залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в національну економіку України.

Annotation. Questions of investment attractiveness, its structural indexes and their role are considered in bringing in investments. A dynamics of bringing in home and foreign investments in the national economy of Ukraine is explored.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестори, галузі національної економіки.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки на перший план висуває проблему розширення виробництва, вирішення якого полягає в активізації інвестиційної діяльності, оскільки перехід до випуску конкурентоздатної продукції неможливий без залучення вітчизняних і іноземних інвестиційних ресурсів, що направляються в реальне виробництво. Надходження інвестиційних ресурсів залежить від інвестиційного клімату, створюваного законодавчо, а також від підприємств як об'єктів інвестування, що самостійно розробляють програми розвитку виробництва. Таким чином, проблема інвестиційної діяльності набуває актуальності не тільки для підприємств, але і для зовнішніх інвесторів у силу їх зацікавленості в кінцевих результатах виробничого процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання інвестиційною діяльністю присвячений ряд робіт вітчизняних і закордонних учених: Бланка І. А., Вакаріна С. І., Гринькової В. М., Гуляєвої Н. Н., Желніна О. В., Ідрісова О. Б., Картишева С. В., Коссова В. В., Книша М. І., Перерви П. Г., Пересади О. О., Пономаренка В. С, Рогожина П. С,

Української Л. О., Шапіро В. Д., Шевчука В. Я., Шинкаренко В. Г., Яковлева О. І., Ансоффа І., Брегхема Э. Дж, Гітмана Л. Дж., Джонка М. Д., Карлофа Б., Кінга У. і Кліланда Д., Койла Б., Масі П., Райса Т., Шарпа У. Разом з тим слід зазначити, що розробки закордонних економістів орієнтовані на умови розвинутих ринкових відносин. Багато проблем, пов'язаних з інвестиційною діяльністю підприємства в період становлення ринкової економіки, залишилися недослідженими. Вимагають рішення теоретичні і методичні питання, що відносяться до проблеми інвестиційної привабливості підприємства. Необхідна перевірка можливості досягнення синергетичного ефекту в процесі його формування.

Постановка завдання. Метою дослідження є узагальнення теоретичних положень і обґрунтування практичних пропозицій щодо інвестиційної діяльності підприємств національної економіки, підвищення їх інвестиційної привабливості для залучення вітчизняних та зарубіжних інвестицій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційну привабливість економіки України доцільно розглядати як багаторівневу систему, яка включає: країну, галузь, регіон, підприємство, окреме виробництво. Співвідношення цих рівнів для різних інвесторів може мати різне значення і послідовність. У більшості випадків інвесторів, зокрема зарубіжних, цікавлять усі рівні інвестиційних переваг. Тобто, інвестиційна привабливість носить агрегований характер: нижчий рівень привабливості є складовою вищого рівня, а в цілому всі рівні інвестиційної привабливості взаємопов'язані. Такий підхід дозволяє іноземному інвестору оцінити в комплексі переваги від економіки країни до окремого виробництва і прийняти вірне рішення щодо інвестування.

Щодо визначення рівня привабливості країни доцільно звернутися до відповідної теорії, розробленої швейцарським економістом Г. Фіккенвіртом. У свій час він визначив головні чинники інвестиційної привабливості США, які поділив на три групи. Перша група – чинники загального характеру: політична і господарська стабільність, „відкритий характер" економіки, присутність на великому ринку. Друга група – чинники, що сприяють виробництву: доступ до

нових технологій, наявність кваліфікованих кадрів, відносно низькі видатки на робочу силу, досить обмежена дія профспілок на виробничий клімат. Третя група – кон'юктурні чинники: необхідність уникнення імпортних обмежень, зміна курсу долара.

Міжнародний інститут менеджменту (Швейцарія) сформулював сутність інвестиційної привабливості економіки країни у вигляді так званих «золотих правил», які включають: 1) стабільне та передбачуване законодавство; 2) гнучку структуру економіки; 3) інвестиції у технологічну інфраструктуру; 4) стимулювання заощаджень та внутрішніх інвестицій; 5) агресивність експорту та привабливість внутрішнього ринку; 6) якість, гнучкість та прозорість управління та адміністрування; 7) взаємозалежність заробітної плати, продуктивності праці та податків; 8) скорочення розриву між мінімальними та максимальними доходами та зміцнення середнього класу; 9) інвестиції в освіту та підвищення кваліфікації; 10) баланс переваг глобалізації економіки та національних особливостей.

При дослідженні інвестиційної привабливості важливо виявити і обґрунтувати її складові чинники, провести їх кількісний вимір, оцінку та подати якісну характеристику. Виходячи з визначення термінів «чинник» та «інвестиційна привабливість», на нашу думку, під терміном «чинники інвестиційної привабливості» доцільно розглядати комплекс показників економічної системи країни чи галузі, які характеризують здатність сприймати інвестиційний капітал, забезпечувати його ефективне використання, окупність, можливість розширення впливу інвестора і гарантувати повернення вкладених інвестицій. Різні дослідники пропонують різні підходи до класифікації чинників інвестиційної привабливості.

Розглядаючи проблему інвестиційної привабливості країни з точки зору іноземного інвестора С. Захарін пропонує виділяти дві великі групи чинників: такі, що впливають на усіх інвесторів і такі, що впливають на іноземних інвесторів [1, с. 106–107]. До чинників, що сприяють залученню іноземних інвестицій віднесені: 1) значний ринок із незадоволеним попитом на товари і

послуги; 2) високий рівень загальної освіченості населення і кваліфікації персоналу; 3) вигідне транспортно-географічне положення; 4) низький рівень заробітної плати; 5) порівняно легкий доступ до сировинних ресурсів.

До чинників, що не сприяють іноземним інвесторам віднесено: 1) нестабільність законодавства; 2) неврегульованість земельних правовідносин; 3) низьким рівнем розвитку конкуренції; 4) недосконалістю податкового законодавства; 5) низькою виконавчою дисципліною в органах влади і управління; 6) низькою платоспроможністю більшості населення [1, с. 105].

Інші дослідники теж виділяють по дві групи чинників інвестиційної привабливості. С. Гуткевич, наприклад, поділяє їх на позитивні і негативні.

До позитивних віднесені: 1) географічне положення у Європі; 2) велике населення; 3) сприятливі природні умови; 4) місткий ринок; 5) розвинута виробнича інфраструктура; 6) високий рівень освіти населення; 7) високий рівень кваліфікації кадрів; 8) низький рівень заробітної плати; 9) соціальна незахищеність населення; 10) низький рівень конкуренції.

До негативних чинників віднесені: 1) негативний міжнародний рейтинг; 2) відсутність політичної відповідальності держави; 3) низький рівень економічної безпеки; 4) економічна нестабільність; 5) велика бюрократизація; 6) труднощі з працевлаштування; 7) довга процедура реєстрації підприємств; 8) низькі темпи приватизації; 9) низький рівень гарантій для іноземних інвестицій; 10) нерозвинений фінансовий ринок; 10) бюрократизація митних та транскордонних процедур [2, с. 169].

І. Шкура вбачає необхідність поділу чинників інвестиційної привабливості на такі дві групи: ті, що заважають, і такі, що сприяють залученню іноземних інвестицій. До чинників, що заважають іноземному інвестуванню віднесені: 1) нестабільність законодавства; 2) корупція; 3) втручання держави в бізнес; 4) відсутність інфраструктури, нерозвинена банківська система; 5) високий рівень податків. До чинників, які сприяють діяльності іноземних інвесторів віднесені: 1) кваліфікований персонал;

2) значний економічний потенціал; 3) макроекономічна стабілізація [3, с. 19-20]. Подібну характеристику чинників інвестиційної привабливості дає Є. Гребенікова [4, с. 16].

Н. Сиволапенко пропонує поділ чинників на макрорівневі та мікрорівневі. До макрорівневих відносяться: стан економіки, законодавства, політична і економічна нестабільність, політика уряду, відсутність системи отримання інформації для інвестора; мікрорівневі включають: характер взаємовідносин між вітчизняними підприємствами та їх закордонними партнерами, а також із державними організаціями, відсутність досвіду роботи з іноземними партнерами, відсутність відповідних норм і стандартів, бюрократична процедура вирішення практично всіх питань [5, с. 85].

На галузевому рівні (на рівні аграрної економіки), на наш погляд, доцільно розглядати групу чинників за специфікою впливу на інвестиційну привабливість. Тут, як показують дослідження, слід виділити такі підгрупи: ресурсні, інфраструктурні, економічні, ринково-збутові, та фіскальні, які характеризують відповідні складові інвестиційної привабливості. На основі проведених досліджень нами розроблена класифікаційна система чинників інвестиційної привабливості аграрної економіки (рис. 1).

Рис. 1. Система чинників інноваційної привабливості

Для інвестиційної привабливості аграрного сектору основною і найбільш характерною є група чинників за специфікою впливу, які включають ресурсну, інфраструктурну, збутову, ринкову, фіскальну, регуляторну і економічну (вартісну) підгрупи чинників інвестиційної привабливості. Агрегований характер дозволяє оцінювати інвестиційну привабливість в комплексі з позицій іноземних інвесторів, з позиції країни-реципієнта і з врахування інвестиційної стратегії обох учасників інвестиційного процесу.

Нами досліджувалися питання динаміки вітчизняних та іноземних інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності в Україні (табл. 1, табл. 2).

Таблиця 1

Динаміка інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності в Україні

(у фактичних цінах; мільйонів гривень)

Показник	Рік					
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Всього	32573	37178	51011	75714	93096	125254
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	1617	1930	2141	3381	5016	7309
у т.ч. сільське господарство, мисливство	1552	1854	2054	3278	4905	7190
Промисловість	13651	15112	19726	28191	35031	44804
Будівництво	1109	1823	2502	4675	4929	6300
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	1285	2019	3276	5322	7614	11655
Діяльність готелів та ресторанів	469	446	677	1074	1508	1483
Діяльність транспорту та зв'язку	7452	7004 ¹	10230	15015	16887	20329
Інші види економічної діяльності	6990	8844	12459	18056	22111	33374

Необхідно відзначити нормальну діяльність вітчизняних підприємств щодо формування інвестиційної привабливості для залучення іноземних інвестицій. Дані таблиці 2 засвідчують, що за останні 5 років сума загальних прямих іноземних інвестицій в Україну за останні 5 років зросла в 4,7 рази.

Таблиця 2

Прямі іноземні інвестиції в Україну за видами економічної діяльності

(на початок року; мільйонів доларів СІМА)

Показник	Рік					
	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Всього	4555,3	5471,8	6794,4	9047,0	16890,0	21186,0
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	86,8	113,2	206,0	224,0	309,6	390,7
у т.ч. сільське господарство, мисливство	83,8	108,6	199,7	216,8	303,0	383,0
Рибальство, рибництво	0,4	0,4	0,5	2,1	0,5	0,5
Промисловість	2443,6	2821,5	3394,1	3867,1	5169,2	6003,5
з неї виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	808,0	862,0	1006,4	1127,6	1171,6	1274,6
Будівництво	116,7	171,8	197,0	275,3	512,8	819,2
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	769,2	940,1	1134,2	1657,5	1956,1	2532,6
Діяльність готелів та ресторанів	117,6	161,6	187,1	261,8	267,5	325,1
Діяльність транспорту та зв'язку	308,8	396,3	531,5	657,0	804,4	901,2
Фінансова діяльність	355,2	420,6	504,3	694,3	1146,2	2419,8
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	177,5	239,9	392,4	674,3	1056,1	1773,3

Державне управління	0,0	0,1	-	0,0	0,0	0,1
Освіта	3,4	3,3	3,4	18,6	34,1	35,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	117,1	120,6	137,0	163,5	170,2	176,4
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	59,0	82,4	106,9	163,4	197,1	232,5

Як видно з даних таблиці 1, за період 2001–2006 рр. обсяг інвестицій в основний капітал національної економіки зріс в 3,8 рази. Найбільше зростання інвестицій (9,1 рази) досягнуто в сфері торгівлі ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. Вагомий приріст інвестицій в досліджуваному періоді має будівництво та сільське господарство. Нижче середнього рівня зростання інвестицій мають такі економічні сфери як промисловість, діяльність готелів та ресторанів, транспорту та зв'язку. Тобто, підприємствам останніх сфер необхідно активно працювати над підвищенням своєї інвестиційної привабливості.

Найбільш інвестиційно привабливою для іноземних інвестицій є операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям. Дві другі за рангом позиції займає будівництва та фінансова діяльність. Сільське господарство займає середню позицію за рівнем інвестиційної привабливості.

Розглядаючи проблему методичного забезпечення процесу дослідження інвестиційної привабливості слід зазначити, що це має бути комплексний підхід, що ґрунтується на узагальненні методів, які найбільш поширені і перевірені на практиці, а також прийнятні для оцінки різних рівнів інвестиційної привабливості. При цьому слід виходити з логіки рішень інвесторів, які вибирають об'єкти інвестування на основі порівняння їх привабливості. Тобто, в основу методики доцільно покласти метод порівняння і вибору більш сприятливих об'єктів та умов інвестування.

Важливе значення в забезпеченні об'єктивності оцінки має також правильний підбір показників, формування яких доцільно здійснювати на основі якісної характеристики і кількісного виміру чинників інвестиційної привабливості економічної системи з використанням економіко-математичних моделей.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, необхідною умовою залучення іноземних інвестицій в конкретну країну є забезпечення відповідності її інвестиційної привабливості економічним інтересам інвесторів. В цьому важливе значення має визначення оцінки інвестиційної привабливості економічної системи країни-реципієнта. Базою для розробки відповідної методики оцінки слугують методологічні дослідження інвестиційної привабливості економічної системи. Така оцінка повинна мати комплексний багаторівневий і багатофакторний характер і враховувати міжкраїнові, міжгалузеві, міжрегіональні, між підприємницькі і між проектні рівні.

Використана література

1. Захарін С. В. Перспективи інтеграції України у міжнародний інвестиційний ринок. // Фінанси України. – 2003. – №9. – С. 102–112.
2. Гуткевич С. А. Инвестиционная привлекательность аграрного сектора экономики: Монография. – К. : Изд-во Европ. ун-та. – 251 с.
3. Шкура И. С. Тенденції в умовах іноземного інвестування в економіку України. // Академ. огляд: економіка та підприємництво. – 2002. – №1. – С. 17-21.
4. Гребеникова Е. Состояние инвестиционной деятельности в Украине и возможности ее активации. // Экономика, Финансы, Право. – 2003. – №2. – С. 14–18.
5. Сиволапенко Н. Інвестиційна привабливість України. // Економіст. – 2002. – №6. – С. 84–85.